

Tater-mistanke argument for likvidasjon

DT-BB
19/10-96

Da småbarnsfaren Ole Isaksen Watnås ble likvidert av Hjemmefronten og dumpet i en myr i Sigdal i mars 1945, var ett av argumentene en feilaktig påstand om at han var 50 prosent tater og derfor

upålitelig. Dette fremgår av Hjemmefrontens egne dokumenter som DT-BB har fått overlevert. Watnås' familie har i 51 år levet i uvisshet om mannens skjebne.

Side 17 og 18

110065

Sønnene Svein og Ivar Watnås sier at uvissheten har vært en umenneskelig belastning for familien.

I myren på bildet ble Ole Isaksen Watnås dumpet etter likvidasjonen.

Likvidert og skjult

AV HJEMMEFRONTEN

DTBB 19/10-96

Fra Mo
Til Arnfinn 9/3

Deres rap. ang. O.V. mottatt.
Noe transport til S. kan der ikke
bli tale om dertil er risken alt for
stor. Han kan jo lave ansøknad på et
uteleiligg tidspunkt.
Jeg overlater til Dem og gruppesjefen
å foreta hvad dere finner best, men
som jeg tidligere har skrevet, kan vi
ikke ta noen sjangse med våre gutter
når det gjelder ett individ som dette
Etter hvad jeg har fått opplyst fra
annet hold er han 50% tater. Pålidelig
heten kan man da sette til lik 0.

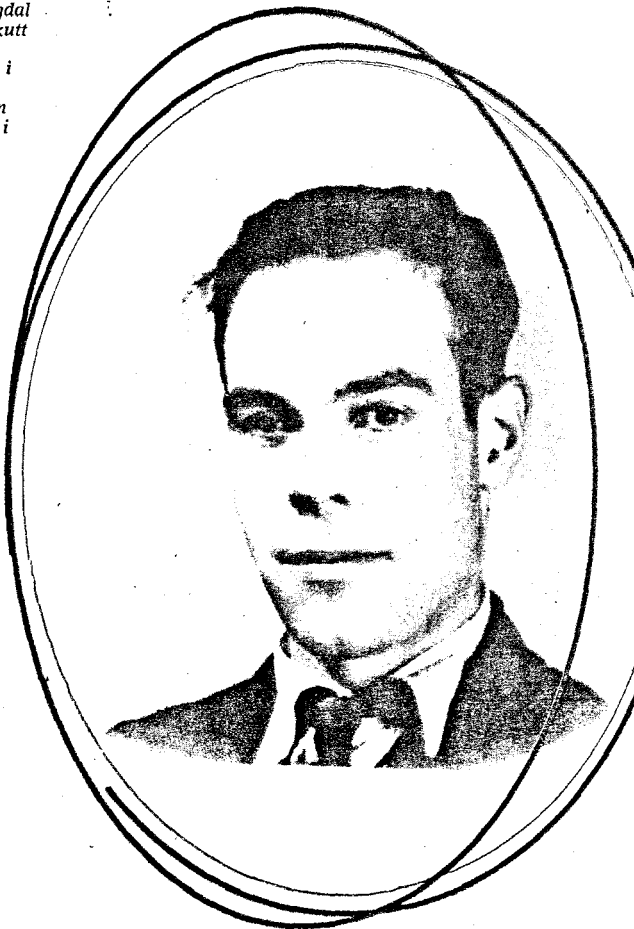
Hilsen Mo

DT-BB har fått tilgang til dokumenter som blant annet omhandler Hjemmefrontens saksbehandling foran likvidasjonen av Ole Isaksen Watnås i Sigdal i mars 1945. Materialet er gjennomgått av krigshistorisk ekspertise som betrakter papirene som en unik dokumentasjon. Materialet viser at denne likvidasjonen ble behandlet tilfeldig og overfladisk.

Her på setra til gården nordre Reistad i Sigdal ble Ole I. Watnås skutt og likvidert av to Hjemmefrontsmenn i mars 1945. Etter at han var død ble han gravet ned i myren i forgrunnen. Levningene ligger fortsatt begravet på Reistad-setra.

Ole Isaksen Watnås, fotografert da han var vel 20 år gammel.

Småbarnsfaren Ole Isaksen Watnås var hverken nazist eller angiver. Likevel ble han likvidert av hjemmefronten i Sigdal fordi han hadde sett en celle han ikke skulle se, og fordi Milorg ikke stolte på ham. Han ble spadd ned i en myr, og levningene er fortsatt på eiendommen. Først denne uken fikk enken og hans to sønner vite hva som egentlig skjedde disse marsdagene i 1945. Tragedien har fulgt familien i 51 år.

Når familien til Ole I. Watnås nå endelig får vite sannheten etter 51 år og syv måneder i uvisshet, så skyldes ikke det at det offentlige Norge synes det er på tide å fortelle. Det skyldes dokumenter som DT-BB har fått tilgang til, og som familien nå har fått kopier av. Disse dokumentene har i tillegg kunnet vise oss vei til folk som ennå vet, og som har villet fortelle.

Ole Isaksen Watnås var 26 år da han døde. Han bodde sammen med sin kone og to små sønner – den ene bare tre måneder gammel – i en liten, rød stue ved siden av Watnås kapell på Greenskogen i Sigdal. Samtidig, på ettervinteren i 1945, holdt Milorg på å bygge en celle på Greenskogen bare 300 meter fra veien. Mange i nabolaget visste om dette. For dem som fulgte litt med var det rett og slett umulig ikke å vite.

En av naboene, Ole Isaksen Watnås, visste også om denne cellen. Motstandsfolkene ble mistenksomme på ham. De visste at han hadde jobbet for tyskerne, selv om ingen mistenkte ham for å være nazist. De visste at han ikke var medlem av Nasjonal Samling. Han var i det hele tatt ikke særlig politisk eller ideologisk interessert. Men han hadde ry på seg for å være glad i penger. Det var kanskje heller ikke så underlig. Han var uten fast arbeid, kom fra små kår, og hadde tre andre hjemme å forsørge.

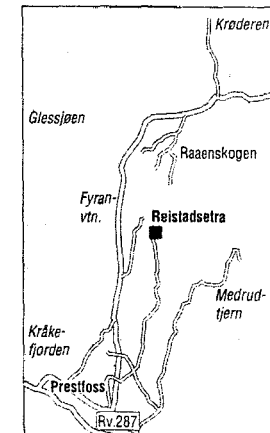
En farlig mann

Men samtidig gikk det stygge rykter om ham. For å skaffe penger til familien hadde han forsøkt seg som omreisende urmaker, i tillegg til at han hadde jobbet på anlegg for tyskerne. Han skulle også være etterlyst for et tyveri på Ringerike, ble det hevdet. Men denne mulige

forbrytelsen var åpenbart ikke så alvorlig at politiet kom og hentet ham. Hans omflakkende virksomhet, sorte hår og nesten sydlandske utseende gjorde at det også gikk rykter om at han var av tater-slekt.

- Vi visste han var glad i penger. Da han oppdaget cellen var vi overbevist om at han ville selge opplysninger dersom han ble gitt anledning til det. Samtidig skulle han ha fortalt at han var interessert i nye arbeidsoppdrag for tyskerne, denne gang i Vestfold, sier en hjemmefrontsmann fra Sigdal til DT-BB.

☞ Etter hvad jeg har fått opplyst er han 50 % tater. Påliteligheten kan man da sette lik 0. ☹

Områdesjefen for Milorg i Modum og Sigdal, som holdt til på Vikersund under dekknavnet «Mo», fikk først melding om Ole I. Watnås den 27. februar 1945. Meldingen, som er skrevet av en lokal hjemmefrontsmann med dekknavn Sigurd Dal, er på fem håndskrevne sider og omfatter forskjellige forhold. Bare den siste siden av brevet omhandler Watnås, og er i sin ordrette helhet slik:

«Det er en mann her oppe som er tvilsom. Han heter Ole Isaksen Watnås.

Er omkring middels høy, kraftig bygget, sort hår, mørkebrune øine, det ene er skadet efter en skyteulykke. Mørk hudfarve. Han har vært med i organisasjonen Todt. Først i Svelvik, siden i Nord-Norge. Efter at han kom derfra blev han eftersøkt for tyveri på Ringerike, men går løs fremdeles. Hans far skryter av at tyskerne hjelper ham. Det ser

Historien fortsetter på neste side.

Likvidert og skjult...

*ut som han har bra med penger, til-
trods for at han ikke arbeider. Har
gitt seg ut for urmaker enkelte ganger.
Han er ute og farter nesten hver dag
efter veien på Greenskauen som går
forbi cellene. Å bygge flere celler her
oppe nå tror jeg er vanskelig da det
er stor trafikk og for mye bebyggelse
omkring.»*

Irritert

Todt var en tysk organisasjon som sto for anleggsvirksomhet en rekke steder i landet. Slikt arbeid for tyskerne var straffbart, og hans far var kraftig irritert på ham for at han gjorde dette. Men Todt var ingen militær organisasjon, og drev ingen militær eller etterretningsmessig virksomhet

Arresteres

Ole Isaksen Watnås blir arrestert mens han er på vei til nærbutikken den 7. mars. I følge en av dem som var med på arrestasjonen, hadde han sett at de bar lemmer fra tyskerbrakker som var tatt på Åmot stasjon. Disse brakkelemmene skulle brukes til cellene på Greenskogen. - Han syntes å være glad for å se oss, og lurte på om det var noe han kunne hjelpe med. Han trodde at han kunne få være med i cellen. Da han fikk vite at han var arrestert, ble han sint, sier en motstandsmann som var med på å arrestere ham.

Til Reistadsetra

Umiddelbart ble den arresterte av sikkerhetsårsaker overført fra

Greenskogen til Reistadsetra, en mils vei fra Prestfoss sentrum i retning Krødsherad. Der tilbrakte han noen dager før han ble likvidert. 9. mars skriver områdesjefen til en motstandsmann i Nedre Sigdal med dekknavnet Arnfinn:

«Deres rap. ang. O.V. mottatt. Noe transport til S. kan der ikke bli tale om dertil er risken alt for stor. Han kan jo lave anskrik på et ubeleilig tidspunkt. Jeg overlater til Dem og gruppesjefen å foreta hvad dere finner best, men som jeg tidligere har skrevet, kan vi ikke ta noen sjanse med våre gutter når det gjelder et individ som dette. Etter hvad jeg har fått opplyst er han 50% tater. Påliteligheten kan man da sette til lik 0.»

Dette skrives tre dager før Watnås likvideres, i følge dokumentene i saken. Muntlige kilder hevder derimot at likvideringen skjedde senere, sannsynligvis 14 dager etter arresta-

sjonen. Sannsynligvis nølte de lokale hjemmefrontsmenn med å utføre ordren fra Vikersund. Men hvorfor blander områdesjefen inn usant sladder for å rettferdiggjøre likvidasjonen? Var det ikke fienden som spekulerte i raseteorier? Og om Hjemmefrontens tater-teori had-

de vært korrekt, noe den ikke var, hva hadde det med saken å gjøre? Bestyrer på Sigdal museum, Håvard Støvern, fastslår med bygdehistorikeren Andreas Mørch som kilde at Ole Isaksen Watnås var mer sigdøl enn de fleste, med røtter i dalen så langt tilbake som det lar seg gjøre å gran-

de vært korrekt, noe den ikke var, hva hadde det med saken å gjøre? Bestyrer på Sigdal museum, Håvard Støvern, fastslår med bygdehistorikeren Andreas Mørch som kilde at Ole Isaksen Watnås var mer sigdøl enn de fleste, med røtter i dalen så langt tilbake som det lar seg gjøre å gran-

de. Det eneste «fremmedelement» var en bestemor som stammet fra en solid bondeslekt fra Väner-traktene i Sverige.

Problemet

Watnås

Likevel er det hevet over tvil at Hjemmefronten hadde et problem: Hva skulle de gjøre med en arrestert all den tid selvsagt både politi og påtalemyndighet var nazifisert. Lokalhistoriker Håvard Støvern sier også at hele Watnås-saken må ses i det lys at dersom noen hadde røpet cellene på Greenskogen, så måtte hele forsvaret av nedre Sigdal oppgis. Likvidasjonen av Watnås bekreftes

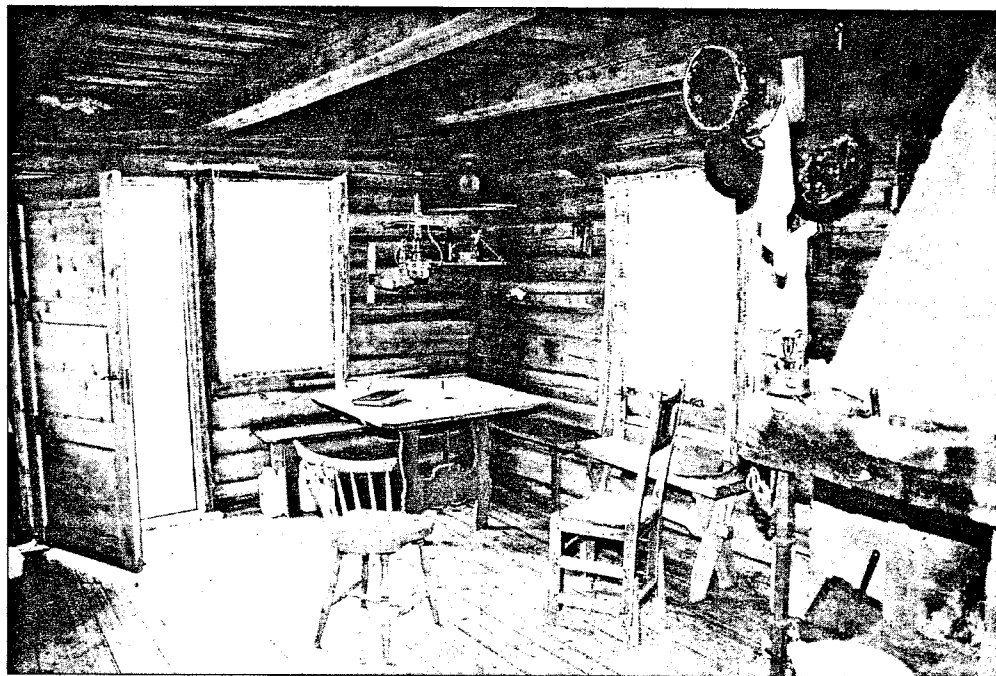
Watnås ble likvidert sier at det ble gjort etter ordre fra områdesjefen, nedskrevet på en liten lapp. Watnås selv hadde ingen forutelse om at han skulle bli skutt. Han var aldri fastbundet mens han var på seteren, og han snakket med «fangevokterne» om løst og fast.

Likvidasjonen

En dag ble han tatt ut på vollen utenfor seteren. Utenom offeret var tre mann til stede. To av dem, begge er nå døde, avfyrte først ett skudd. Overrasket snudde Watnås seg etter å ha blitt truffet av den første kulen: - Hvis dere først skal gjøre dette, så gjør det ordentlig, var hans siste ord. Deretter ble en serie skudd løsnet. Samme dag ble han gravet ned i den nærmeste myra, vel 20 meter fra seterveggen.

Hjemme på Watnås fortsatte hans nærmeste å lete. De trodde lenge at han hadde tatt en tur til skogs, skadet seg og blitt liggende. Derfor gikk de rundt i terrenget, lette og ropte. Etter krigen, da det gikk rykter om at han var tatt av dage av Hjemmefronten, oppsøkte moren både folk hun visste hadde jobbet for Milorg, og bygdas lensmann. Hun fikk noen eiendeler som han hadde hatt på seg da han ble tatt til fange. Men detaljer fikk hun aldri vite, selv om hun forsøkte så lenge hun levde. Det eneste håndfaste bevis hun noen gang fikk var et forfalsket brev — diktet av Hjemmefronten, underskrevet av Watnås selv og poststemplett Drammen — med beskjed om at han ble borte en stund.

*Odd Myklebust
Reidar Halden (foto)*

Her satt Ole Isaksen Watnås arrestert før han ble skutt i mars 1945. Inventaret på seteren er det samme som den gang. Bare peisen er kommet til senere.

Takknemlige for at sannheten avsløres

Ole Isaksen Watnås' to sønner, Svein og Ivar Watnås, er begge svært takknemlige for at sannheten om farens skjebne endelig er kommet for en dag, etter 51 år i uvisshet.

Saken har vært en stor belastning gjennom hele livet og særlig i barndom og oppvekst. Av rykter har vi forstått at faren vår ble likvidert av Hjemmefronten fordi han hadde gjort nye fryktelig galt og dermed fortjente å dø.

- Når nå sannheten kommer fram, en sannhet som fritar vår far for all skyld og som viser at han ble likvidert på grunn av injurierende slarv, så er det en god følelse å få bevis for at det vi alltid har trodd på er sant.

- Vi er fortsatt så preget av disse nye opplysningene om vår far at vi foreløpig ikke ønsker å si så mye. Men vi reagerer sterkt på at de som fremsto som helter etter krigen, kunne gjøre noe så grusomt og så meningsløst.

- Hvordan kunne far unngå å se denne cellen? Materiale- ne ble kjørt fram med lastebil og transport med hest 300 meter inn i marka. Hvordan kunne han unngå å se det? Og hvordan kunne de bygge en celle på et sted som satte hele lokalbefolkningen i fare?

- Det verste er selvsagt likevel at hele prosessen mot far er bygget på løgn. Det ble gitt inntrykk av at han var en enslig stakkar som bodde alene hos sin mor. I virkeligheten var han en økonomisk presset familiefar med to små barn.

- Vi er sjokkert over at den uretten som ble begått mot vår far og vår familie fortsatte i det frie Norge etter krigen. Vi har til og med opplysninger om at levningene etter far ble flyttet flere år etter krigen, uten at pårørende ble varslet.

- Nå går først og fremst våre tanker til foreldrene til vår far, Isak og Marie Watnås. De var hele tiden etter krigen sterkt preget av dette, og gikk i en altfor tidlig grav uten å få vite sannheten om sønnens skjebne.

- Forøvrig er vi selv fortsatt så sterkt preget av de siste dagers hendelser at vi foreløpig vil avstå fra videre kommentarer, sier Svein og Ivar Watnås.

Odd Myklebust
Reidar Halden (foto)

Etter 51 års uvisshet har Sven (til v.) og Ivar Watnås fått vite sannheten om hvordan deres far ble likvidert.

Svein (til v.) og Ivar Watnås er sterkt preget av opplysningene om at deres far Ole Isaksen Watnås ble likvidert og skjult av Hjemmefronten til tross for at han hverken var nazist eller angiver. Oles foreldre, Isak og Marie Watnås, døde uten å få vite sannheten om sønnens skjebne. De er gravlagt på Sande kirkegård.